

A KOMMUNISTÁK ÉS A PARLAMENTI RENDSZER

A francia parlamenti választások néhány tanulsága

BÁLINT ISTVÁN

„A nyugat-európai kommunista pártok, amelyeknek politikáját nem taldó kifejezéssel eurokommunizmusnak nevezik, kétségtávkül jó úton járnak, amikor a szocializmusért folyó politikai harcukat a politikai erők pluralizmusa institúcióinak védelmével kapcsolják össze, mert a nyugat-európai államokban adott körülmények között ez az egyedüli reális mód a munkásosztály erőinek egyesítésére, valamint a nép többi demokratikus erővel való kapcsolatainak megteremtésére, mert csupán ez tudja döntő mértékben megerősíteni a munkásosztály társadalmi és politikai pozícióit, vagyis képesíteni arra, hogy ne csak bírálja a társadalmat, hanem változtasson is rajta.”
(Edvard Kardelj: A szocialista öngazgatás politikai rendszerének fejlődési irányjai.)

Két nyugat-európai országban is vizsgázott az, amit föltételesen eurokommunizmusnak nevezünk, a nyugat-európai kommunista pártok sajátos új irányvonala, a szocializmus diadalra juttatásának sajátos programja. Olaszországban a rekordhosszúságú kormányválság megoldása a kormánytöbbség részévé tette az ország második legerősebb pártját, a Kommunista Pártot, Franciaországban pedig az ország történelmének leghevesebb és leghosszabb parlamenti kampánya során a Kommunista Pártnak a választási csatában kellett kipróbálnia mennyire reális és mennyire célravezető az az elképzelése, hogy a kommunisták parlamenti úton is kormányra kerülhetnek és ezzel lehetőséget nyerhetnek elképzeléseik megvalósítására. Olaszországban még csak ezután dől el, hogy az új kormányzasi formula elég lehetőséget ad-e a kommunistáknak a kormánypolitika befolyásolására, anélkül, hogy a tömegbázissal való szakítást, sőt a párttagok támogatásának elvesztését kockáztatnák. Franciaországban azonban a csata egyelőre — a következő alkalomig, az 1981. évi elnökválasztásokig vagy az 1982. évi parlamenti választásokig —

eldőlt, azzal, hogy a kommunisták egy karnyújtásra jutottak a hatalomhoz, de még ilyen körülmények között is nehéz kormányra kerülniük. Pedig az igazi nehéz munka — a társadalom szocialista átalakulása — csak utána jönne, és ebben még sok probléma és nehézség jelentkezhet. Így aztán a társadalmi átalakulásért vívott harc problémájával kapcsolatban elemezhetjük a francia kommunisták harcának egy szakaszát.

I.

A mostani helyzet és előzményei megértéséhez el kell mondanunk, hogy a francia kommunistáknak ez a taktikája nem valamilyen irreális álmodozás, vagy éppen szemfényvesztés, taktika, mint a jobboldal mondja, még kevésbé megalkuvás, a kapitalizmusnak való behódolás, szociáldemokrata vízekre való evezés, mint a szélsőbal hirdeti. Az új program és politika kialakításához a realitásnak — a forradalmi harc eddigi eredményeinek és a mostani erőviszonyoknak — az elemzése és a változások felmérése vezetett, sőt ebbe az új politikába maguk a változások is beleépültek, a társadalom, de ugyanígy a kommunisták és a baloldal többi pártjának megváltozása egyaránt.

A forradalmak realitása arra tanította őket, hogy egyetlenegy forradalom sem diadalmaskodhatott az előző megismétlődésével, legkevésbé a szocialista forradalom, sőt semmi sem okozott annyi kárt a forradalom diadalmaskodásának, mint éppen az előző forradalmak sablonjainak erőltetése. Közismert, hogy Leninnek az októberi forradalom győzelme érdekében meg kellett vívnia harcát azzal a felfogással is, amely mereven ragaszkodott Marx tételéhez, hogy a szocialista forradalom abban az országban győz, ahol a kapitalizmus fejlődése a legmagasabb fokra emelkedett. Történelmi tény, hogy milyen nagy vereséssel járt a kínai proletariátus számára, amikor meg akarta ismételni az októberi forradalom példáját, és a forradalom csak akkor győzött — ez különben vonatkozik a jugoszláv forradalomra is —, amikor a stratégia és a taktika új formáját és a harc új módszerét tudták elfogadni. Vagy a legújabb példa: Che Guevarának életébe került, mert azt hitte, hogy a kubai példa a többi latin-amerikai országokban is megismételhető.

Az erőviszonyok realitása pedig nemcsak azt mutatja, hogy a fejlett kapitalizmus embere kevésbé vállalkozik a régi típusú forradalmi tetterre — valamelyik cinikus mondta: a részletre vásárolt hűtőszekrény vagy mosógép sokkal jobban a rendszerhez köti az embereket, mint a világ valamennyi rendőrsége —, hanem azt is, hogy általában megváltoztak a forradalmi harc föltételei, minimumra csökkentek a városi felkelések, utcai barikádharok stb. esélyei. Már Haussman azért tervezte olyan szelre a párizsi utcákat, hogy lehetetlenné tegye a barikádok építését, 1968 forradalmi napjaiban pedig az utolsó utcakövet is fölszedték. Ezek

azonban csak külső jelei annak, hogy a régi típusú forradalom, az utcai harcok forradalma ma már elképzelhetetlen, még elképzelhetlenebb valamilyen frontális támadás a hadsereg és a rendőrség ellen. Mindezen felül — mint Edvard Kardelj tanulmánya is rámutatott — az ilyen erőszakos rendszerváltozásra vállalkozó kommunista párt szemben találná magát a nyugati tömb egész fegyveres erejével, tehát eleve kudarcra lenne ítélve.

Az erőszakos rendszerváltozás tehát lehetetlen, és nem is a forradalom egyetlen lehetséges formája. Mit tegyen tehát egy nyugat-európai kommunista párt? Rendezkedjen be az örökös ellenzékiiségre, belenyugodva abba, hogy nem tudja befolyásolni országának politikai életét, még csak szavazóinak sem tud ígéretet tenni arra, hogy érvényt szerez azoknak az elképzeléseknek, amelyekre a szavazatokat adták? Várjon a következő világháborúra, amikor majd — mint a maoisták mondták annak idején — lehetségessé válik a kapitalizmus megsemmisítése, vagy a kapitalizmus mindent megbontó nagy válságára, ahogyan a szélsőbaloldali csoportjai most is hirdetik? Vagy inkább próbálja felkutatni annak útját-módját, hogy befolyásolja országának politikai életét, és a politikai és társadalmi rendszert próbálja fokozatosan, lépésről lépésre a szocialista átalakulás felé terelni?

Ezek voltak azok a dilemmák, amelyek rákényszerítették a nyugat-európai kommunista pártokat, hogy a társadalmi átalakulás új útjait keressék. Ezt ki kell még egészíteni azokkal a változásokkal, amelyek ennek az útnak a választását a kommunisták számára lehetővé tették. A sokfajta változás közül ki kell emelni a társadalmi struktúra és ezzel a társadalom ideológiai hajtóerőinek megváltozását, ami objektíve megadta a lehetőséget arra, hogy ezt az utat választani lehessen, másrészt a kommunista pártok megváltozását, ami lehetővé tette, hogy ezt az utat választani tudják és a szocialista pártok megváltozását, amely a szubjektív lehetősége annak, hogy ezt az utat választhatták, mert lett kivel szövetezni, hogy közös erővel megpróbáljanak változtatni a jelenlegi helyzeten. Mindezt végül még külön ki kell egészíteni a jelenlegi gazdasági válság hatásával.

A társadalmi változásokat Franciaországra konkretizálva elsősorban is arra kell felfigyelnünk, hogy mélyreható változások következtek be a lakosság társadalmi struktúrájában. Még 1960-ban is Franciaország lakosságának 45 százaléka élt falun, az azóta elmúlt 17 esztendő alatt ez a százalékarány 22-re csökkent. Szembe kell nézni azonban azzal a ténnyel is, hogy a falusi lakosság százalékarányának csökkenése nem vezetett a klasszikus értelemben vett munkásosztály létszámának növekedéséhez, többségbe kerüléséhez. Ugyanezek az adatok ugyanis azt mutatják, hogy az említett 17 éves időszakban nemcsak a földműveléssel és halászattal foglalkozók százaléka csökkent 22-ről 11-re, hanem az ipari munkások százalékaránya is 44-ről 39-re esett vissza, ugyanakkor vi-

szont 34-től 50 százalékra emelkedett a különféle szolgáltatások, dolgozóinak, valamint a szabad foglalkozásúaknak a százalékaránya. Maga ez a pusztá tény két dologra utal: egyrészt arra, hogy a klasszikus értelemben vett munkásosztály nem válik a társadalom többségévé, másrészt arra, hogy a munkásosztály fogalmát bővíteni kell, ebbe a fogalomba mindinkább be kell foglalni az úgynevezett fehérgallérosokat, vagyis azokat a társadalmi rétegeket, amelyeket annak idején nem tekintettek a munkásosztály részének. Már maga ez a pusztá tény megszabja a forradalmi harc céljainak és igényeinek megváltozását. De ugyanebbe az irányba hat az életszínvonal emelkedése, amellyel kapcsolatban a mostani választási kampány során olyan adatokat közöltek Franciaországban, mint például az, hogy az említett időszakban a kenyérfogyasztás 97 kilóról 71 kilóra csökkent, ugyanakkor a húsfogyasztás 78-ról 101 kilóra növekedett, a lakosok 12,1 százaléka helyett 30 százalékának van személygépkocsija, 9,5 százaléka helyett 25 százalékának telefonja, 19 százaléka helyett 55 százalékának fürdőszobája, 18 százaléka helyett 54 százalékának központi fűtéses lakása stb.

A társadalmi struktúra átalakításából fakadt, hogy a munkásosztály igényei változtak, ugyanakkor a munkásosztályhoz közeledtek, az elégedetlenségben melléje fősorakoztak más társadalmi rétegek. Ennek tünetei voltak, hogy a nyomor már nem olyan forradalmasító erő a „jóléti társadalomba”, mint volt, ugyanakkor olyan forradalmasító tényezők jelentkeznek, amelyekre azelőtt a marxizmus teoretikusai nem is gondoltak volna, egész a modern civilizáció által kiváltott lelki válságig és mindennek fontos csomópontjaként az öngazgatás iránt megnövekedő érdeklődéssel. A tömegbázis átalakulásával járt az is, hogy amikor a munkásosztály élcsapata, a kommunista párt a fejlett nyugat-európai országokban eljutott annak a kérdésnek az őszinte és végiggondolt feltevéséig, hogy miért nem győzött mindeddig a szocializmus, maga is kénytelen volt elindulni a változás, az átalakulás útján. Ebben a folyamatban kikristályosodtak és tudatosodtak a társadalmi átalakulásért vívott harc alapelvei is: 1) a nemzetközi kommunista és munkásmozgalmat nem lehet egy központból irányítani, nem is lehet egyszerűen átmásolni mások tapasztalatait, 2) nem létezik a szocialista társadalom építésének és az elnyomott tömegek hatalomra kerülésének egyetlen modellje, hanem minden egyes országnak és minden egyes forradalmi pártnak a saját útját kell járnia; 3) többé-kevésbé ebbe beleépült a szocializmus kelet-európai gyakorlatának bírálata is, azzal a tétellel, hogy a szocializmus építésének folyamata még sehol sincs befejezve. Több-kevesebb következetességgel ezekhez a tételekhez valamennyi nyugat-európai kommunista párt eljutott, ami előfeltétele volt, hogy levetkőzze saját dogmatizmusát és mindazokat az eszmei-politikai és gyakorlati akadályokat, amelyek ezeket a pártokat mindeddig gátolták a szocializmus sajátos útjának vállalásában.

A kommunista pártok átalakulása és dogmatizmusának levetkőzése azonban csak az egyik föltétele volt, hogy a kommunista pártok a többi baloldali párt megfelelő partnerévé váljanak. A másik föltétel, hogy a hidegháború felengedésével együtt a primitív antikommunizmus is csökkent, a kommunisták iránti álláspont pedig megváltozott. Végül a harmadik föltétel, hogy a baloldal más pártjai is átalakultak, változtak, és ezzel mindinkább közelebb kerültek ahhoz, hogy programjaikba és gyakorlati politikájukba ne csak a reformokat, a meglévő társadalmi keretek között mozgó követelések teljesítését vegyék be, hanem a társadalom átalakítását is, ami lehetővé tette a kommunistákkal való minimális közös program, a társadalmi átalakulás minimális programjának elfogadását. Ez a folyamat természetesen minden országban másként játszódott le, a fenti szabályossággal úgyszólván csak Franciaországban. Itt ugyanis a baloldal többi pártja 1972-ben létrehozta közös programját, amely a társadalom átalakulásának fent említett minimális programját és a baloldal hatalomra kerülésének előfeltételét tartalmazta.

Az időközben bekövetkezett gazdasági válság nem befolyásolta egyértelműen a baloldali pártok helyzetét és a közöttük kialakult viszonyt. A gazdasági válság ugyanis egyrészt táplálja azt az elégedetlenséget, amely a baloldal hatalomra kerülésének hajtóereje lehet, ugyanakkor azonban több szempontból bonyolultabbá teszi a baloldali pártok iránti viszonyt, sőt a baloldali pártokon belüli viszonyokat is. A baloldali pártok iránti viszony átalakulásának biztos jele, hogy megváltozik a kapitalizmus belső erőinek magatartása, mert nem érzik magukat már olyan magabiztosnak, önbizalmuk csökken, és látják, milyen nehezen birkóznak meg a problémákkal, minek következtében feladják az eddigi „liberális”, elnéző magatartást, és így ismét felújul az antikommunista propaganda, fokozódik a külső és belső nyomás a kommunista pártok visszaszorítása érdekében. Másrészt a gazdasági válság megbontja a baloldal pártjai között a kapitalizmus fejlődésének viszonylag nyugalmas és „optimista” korszakában kialakult viszonyt. Amikor ugyanis a munkásosztály elégedetlensége fokozódik, kialakul annak előfeltétele is, hogy meginduljon az eltávolodás a radikálisabb követelésekhez közelebb álló kommunisták meg a kevésbé radikális szocialisták között, vagyis a minimális program kezd elégtelen lenni a kommunisták számára, és túl sok a társadalom radikalizálódásától idegenkedő más baloldali pártok számára. Ez volt a sajátos társadalmi helyzet a franciaországi parlamenti választások előtti időszakban.

2.

A választások központi jellegzetessége az általunk vizsgált szempontból, hogy a társadalom és a kommunista párt, valamint szövetségeseinek átalakulása sem volt elegendő ahhoz, hogy megváltozzon a kommunista

párt helyzete a választási küzdelemben, még kevésbé ahhoz, hogy a kommunisták kormányra, a baloldal hatalomra jusson. A jobboldal és a kormánytöbbség éppúgy folytatta ellene a kampányát, mintha a kommunista párt semmit sem változott volna, a legképtelenebb antikommunista jelszavakat ráncigálva elő a lomtárból, szövetségeseik pedig vagy egyáltalán nem fogadták el a vele való szövetséget, vagy csak a nekik megfelelő mértékben, csak annyiban, amennyiben ez a szövetség bizonyos hátsó számításokkal érdekében állott, tehát a szövetséget pusztán taktikai kérdésnek tekintették, nem pedig stratégiaiának, hogy összeegyeztessék a jövőre vonatkozó elképzeléseket, és a jövőendő képéből kiválasszák azt, ami a képet alkotó mozaikkockák közül számukra közös.

A jobboldal választási tétele az volt, hogy „a szocializmus egy”. Ezt a szocializmust pedig azonosították az 1956. évi magyarországi vagy az 1968. évi csehszlovákiai eseményekkel, vagy éppen a sztalinizmussal, még azt sem véve figyelembe, hogy azóta sok minden megváltozott, még Kelet-Európában is, a Francia Kommunista Párt pedig semmiképpen sem azonosítható a szocializmus semmilyen külföldi modelljével. Éppen ezért nem egyszerűen választási propaganda, hanem a változások fölötti szemet hunyás is kellett ahhoz, hogy a választási kampány során mindvégig „kollektivizálást” emlegessenek a kommunista párt programjával és politikájával kapcsolatban, hogy ijesztgessék a kisiparosokat és kiskereskedőket, elfeledkezve még arról is, hogy a kisipar és a kiskereskedelmet maga a kapitalizmus számolja fel, fenyegetőzzenek, hogy a kommunisták kormányra kerülése a szabadság felszámolásával, az ország függetlenségének feladásával járna. Ugyanebből a forrásból fakad a szocialisták ijesztgetése, hogy még sehol sem maradt meg a szocialista párt ott, ahol a kommunisták hatalomra kerülnek. És ebben a tekintetben számíthattak egész Nyugat támogatására, hogy érvelésük és ijesztgetésük közben hivatkozhatnak az ország nemzetközi gazdasági és politikai kapcsolataira, arra, hogy Nyugat amúgy sem engedné meg a kommunisták kormányra kerülését stb. Világos, hogy a propaganda ilyen formája ellen nehéz volt érvekkel harcolni, hiszen — éppúgy, mint az osztályharc legkiélezettebb korszakaiban — a reális osztályérdekek kerültek előtérbe, amelyekkel szemben tehetetlen minden érv, és amelyek — mint azt annak idején már a marxizmus klasszikusai kimutatták — sohasem tartoznak vagy csak részben tartoznak az ész birodalmába.

De a kommunisták nem is a tökéletes társadalom osztályérdekekből fakadó érveit akarták megdönteni, hanem kiindulópontjuk az volt, hogy a tömekeket kell megnyerni a szükséges és a tömegek által is felismert változásokhoz. Ehhez kellett volna azonban a baloldali szövetség, a tömegek olyan összefogása, amely elegendő lett volna a parlamenti többség megszerzéséhez. Az előző években úgy tűnt, hogy a francia kommunisták megtalálták azt a módszert, amely hozzásegítheti őket ehhez a parlamenti többséghez. A kommunista párt ugyanis attól kezdődően, hogy

1958-ban az Ötödik Köztársaság és választási rendszerének bevezetése utáni első választásokon mindössze tíz parlamenti képviselőt szerzett, fokozatosan erősödött és még gyorsabban növekedett a baloldali pártok — a kommunisták, a szocialisták és a baloldali radikálisok — szövetségének ereje és befolyása. 1973-ban a parlamenti választásokon a baloldali pártok jelentős erővé váltak, 1974-ben Mitterrand, a baloldal közös elnökjelöltje mindössze 1 százalékkal maradt le a győztes Giscard d'Estaing mögött, 1976-ban viszont a baloldal már megnyerte a megyei, 1977-ben pedig a községi választásokat. Ilyen előzmények után mindenki biztosra vette a baloldal győzelmét a parlamenti választásokon is.

Ekkor következett be a nagy fordulat: 1977 szeptemberében a baloldali pártok szövetsége felbomlott. Formálisan azért, mert nem tudtak megegyezni az 1972-ben aláírt közös program időszerűsítésének kérdésében. A legfőbb ellentét az államosítások kérdésében robbant ki, a kommunisták mintegy 700 további vállalat államosítását követelték, a szocialisták csak kétszáz-egynéhányba voltak hajlandók beleegyezni, a CFDT szakszervezet által beterjesztett kompromisszumos javaslat pedig mintegy 400 vállalat államosítását ölelte föl. Nyilvánvaló azonban, hogy a szakadás mögött mélyebb okok rejlettek. Erre utal a baloldali pártok közötti kölcsönös vádaskodás. Marchais, a Francia KP főtitkára a párt januárban tartott országos értekezletén a szakadás okát abban látta, hogy a Szocialista Párt közelebb került a Szocialista Internacionálé többi pártjához és a társadalmi átalakulás gondolatát mindinkább a „válság irányításának” elképzelésével, vagyis a meglévő társadalmi keretek között mozgó programmal cserélte fel. A szocialisták ezzel szemben azzal vádolták a kommunistákat, hogy megijedtek a Szocialista Párt erősödésétől és attól, hogy a baloldalon belüli erőviszonyok az ő rovásukra alakulnak. Az igazság az, hogy a szakadást több ok idézte elő. Rendkívül érdekes volt a választási kampány napjaiban, március 9-én a *Le Monde* című tekintélyes francia napilapban Michel Rocardnak, a Szocialista Párt feltörlőben lévő fiatal vezetőjének elemzése. Az elemzés ugyanis két dologra világított rá. Egyrészt arra, hogy a szocialistáknak van távlati elképzelésük a társadalom átalakításáról és a demokrácia bővítéséről, tehát továbbra is megmaradnak a mellett a program mellett, amely érintkező pontokat kínál a kommunistákkal. Ugyanakkor azonban rávilágított arra is, hogy a baloldali pártok között milyen fontossá vált a belső erőviszonyok kérdése, vagyis az, hogy a baloldali szövetségen belüli helyzetet a szocialisták vagy a kommunisták határozzák-e meg.

A baloldali szövetség felbomlását tehát mindenképpen az diktálta, hogy egyrészt a kommunisták — mint mondtuk — a gazdasági válság hatására, a munkásosztály nyomására kénytelenek voltak erélyesebb és radikálisabb követeléseket megfogalmazni, amelyeket a többi baloldali párt már nem tudott magáévá tenni, másrészt viszont a baloldali szövetség fennmaradásához okvetlenül a kommunistáknak is meg kell tenniük a

következő lépést: megtalálni annak módját, hogy akkor is érvényesítsék elképzeléseiket, amikor nem ők képezik a baloldal legerősebb pártját, amikor a vezetést sok tekintetben kénytelenek átengedni a szocialista pártnak, vagyis a kommunistáknak azután, hogy elfogadták a többi demokratikus erővel való szövetség gondolatát, még el kell fogadniuk azt is, hogy ebben a szövetségben a vezető erő a szocialista párt. De mindez már a szakadás okainak elemzéséhez tartozik. A tény maga világos: a baloldali pártok külön-külön, sőt egymás ellen indultak a parlamenti választások első fordulójában. Ebben a helyzetben a kommunisták számára egyetlen lehetséges út az volt, hogy igyekeznek minél több szavazatot és mandátumot szerezni maguknak, hogy a baloldal olyan döntő erejévé váljanak, amely befolyásolni képes a Szocialista Párt politikáját is, vagyis amely nem játszik alárendelt szerepet a baloldali szövetségen belül. Ennek érdekében a választási kampány során a tömegek elégedetlenségéből fakadó érveket éppúgy bevezették, mint az új igényekből s a megváltozott társadalmi helyzetből fakadó követeléseket. Az elégedetlenségből fakadó választási érvük volt a munkanélküliség növekedése, a munkásosztály vásárlóerejének csökkenése, a szinte már klasszikus forradalmi napokra emlékeztető követelés: „fizessenek a gazdagok” stb. Az új igényekhez való közeledés pedig elsősorban abban látszott, hogy a Kommunista Párt, amely még 1972-ben is a közös program kidolgozásakor csak fenntartással fogadta el az öngazgatást, most az öngazgatás követelésének legerélyesebb és leghatározottabb hirdetője lett.

Az eredmény ismert. A francia választások első fordulójában a baloldal, a szélsőjobboldallal együtt, a szavazatoknak csak 48,6 százalékát szerezte meg. A választási eredmények körül voltak bizonyos kételyek, és a baloldali pártok joggal hozták fel azt is, hogy az eddigi kormánytöbbség „legyőzött kisebbséggé” alakult át, hiszen a kormánypártok együttesen a szavazatoknak csak 46,5 százalékát szereztek meg. De ez nem változtatott a lényegen; a baloldal nem kapott annyi szavazatot, mint az egy évvel ezelőtti községi választásokon. Ennek oka nyilvánvalóan abban keresendő, hogy a baloldali pártok egymás ellen is küzdöttek és a baloldal egységének megbomlása a győzelem kilátásait csökkentette, és ezzel éppen azok körében keltett elégedetlenséget, akiknek a községi választáson aratott győzelmet köszönhetik. Mindjárt az első fordulót követő napon a három baloldali párt levonta a tanulságokat, és gyorsan megegyezésre jutott. Ennek a megegyezésnek a lényege az, hogy legfeljebb kissé enyhítve, de elfogadták mindazokat a követeléseket, amelyeket a Kommunista Párt a gazdasági válság és a munkásosztály elégedetlenségének nyomására megfogalmazott. Így, többek között, a minimális bérek 2400 frankra való emelését, évi 500 000 új munkahely megnyitását stb. A fő kérdésben, az államosítás kérdésében azonban megelégedtek általános megállapításokkal, amelyek nem tudták leplezni, hogy az ellentétek megmaradtak. Ugyanakkor a baloldali radikálisok köve-

telésére elfogadták a kis vállalatok és a kisipar, kiskereskedelem támogatásának tételét. A leglényegesebb a megállapodásban az volt, hogy ki-mondták: a három baloldali párt kész közös kormányt alakítani a választási győzelem esetén, és megfogalmazták ennek az alakítandó kormánynak a közös programját is.

A második fordulóra létrehozott megállapodás, a baloldali választási szövetség azonban már elkésve jött, és nem volt elegendő ahhoz, hogy a baloldal parlamenti többséghez jusson. Az eredmények nyilvánvalóak. A Kommunista Párt megerősödött, 12-vel növelte képviselőinek számát, és olyan erős párttá vált, amilyen 1956 óta sohasem volt. Az ellenzék előretört a parlamentben, a kormánypártok parlamenti többsége 121-ről 89 mandátumra zsugorodott, de a kormánypártok győztek. Ennek oka nyilvánvalóan az, hogy sem ideológiailag, sem gyakorlatilag, sem pedig politikailag nem volt meg a feltétele a baloldal kormányra kerülésének. Ideológiailag azért, mert lassan alakul a baloldali pártok elméleti elképzelése a világról, a jövőről, egyrészt, mint mondtuk, a kommunisták csak most jutottak el az önigazgatás igenléséig, ugyanakkor másrészt napirendre került a baloldali szövetségen belüli hegemonia kérdése, és a gazdasági válság iránti eltérő magatartás csak tovább nehezítette, hogy a baloldali pártok ideológiailag közös álláspontra jussanak. Gyakorlatilag az 1977. szeptember 22-én bekövetkezett szakadás után a második fordulóra létrejött választási megegyezés nem volt elég meggyőző ahhoz, hogy elegendő legyen a tömegek megnyerésére, hogy olyan átütő erővel bírjon, mint amilyennel a közös program a községi választásokon rendelkezett. Végül politikailag: részben a baloldalon belüli ellentétek, részben az antikommunista ijesztgetés és propaganda, de ezenfelül is sok más társadalmi-politikai és ideológiai ok hatására a francia választók tömege ez alkalommal a meglévő társadalmi rendszeren belüli reformok és nem a társadalom átalakítása mellett foglalt állást.

*

A tanulságok levonása a francia kommunisták dolga, és ez már most folyamatban van. A további fejlemények pedig sokban a napi politika birodalmába tartoznak. Itt csak néhány mozzanatra mutatnánk rá. A választási kampány ugyanis a következő tanulságokat kínálja:

1) Az eurokommunizmus irányvonalának elfogadása fontos lépés a nyugat-európai szubjektív erők képesítésében arra, hogy végrehajtsák a kapitalista társadalom átalakítását, vagyis hogy hosszú évek pangása után ismét napirendre tűzzék a társadalmi átalakulást, a szocializmus győzelmének kérdését. Ennek a feltételelesen és fenntartással eurokommunizmusnak nevezett irányvonalnak az elfogadása azonban önmagában még nem szavatolja a társadalmi átalakulást, és egyáltalán nem jelenti azt, hogy a tőkés társadalom felszámolása olyan gyorsan bekövetkezik, mint ahogy

azt annak idején a forradalmi napokban a kommunista pártok jósolgatták. Ez különben eddig sem volt vitás — bizonyította az olyan pártok esete, mint a Brit Kommunista Párt stb. A francia választások eredményének hatására ez a tétel csak azzal bővült, hogy a társadalom átalakítása nehéz feladat még az olyan kommunista párt számára is, amelynek ereje és társadalmi helyzete folytán esélye van a társadalmi átalakítás végrehajtására.

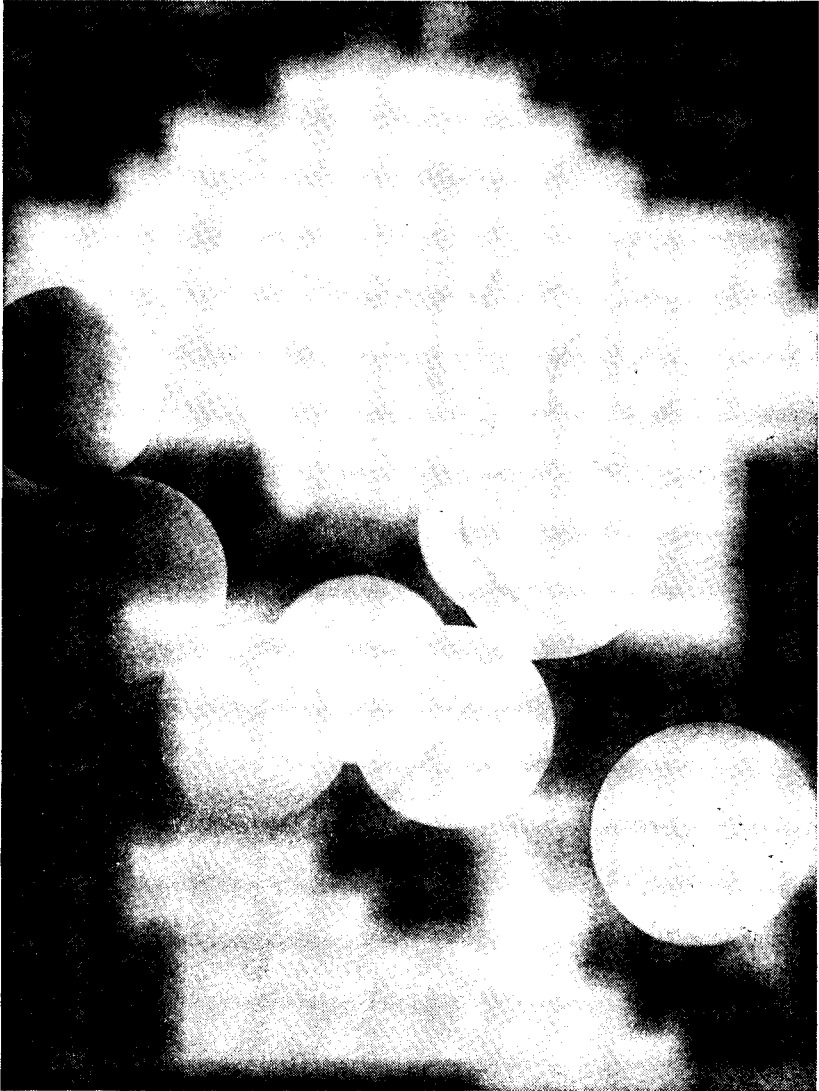
2) A választási és a parlamenti harc számtalan tényező bonyolult eredője. A választók hangulata ugyanis sok mindennek hatására alakul. Többek között számolni kell a külső és belső erők által nagy pénzüsszegek bevezetésével folytatott antikommunista kampánnyal — nem vitás, hogy a baloldal ellen szólt az is, hogy a parlamenti választások második fordulójában olyan kevesen tartózkodtak a szavazástól, mint még soha a francia parlamenti választások történelmében, hiszen ez azt mutatja, hogy a jobboldalnak éppen azokat a tömegeket sikerült az antikommunista propagandával mozgósítani, amelyek hagyományosan „apolitikusak”, tehát hagyományosan tartózkodtak még a szavazástól is. A Francia Kommunista Párt az elmúlt években olyan modern párttá vált, amely fel tudja venni a harcot az effajta propagandával — sőt általános vélemény szerint Marchais, a Francia Kommunista Párt főtitkára új típusú politikusként valóságos tévécsillaggá lett —, de még így is nehéz felvenni a harcot a tömegtájékoztatói eszközök összesített propagandájának offenzívájával.

3) A jobboldal egyszerűen nem vesz tudomást arról, hogy a szocializmus világszerte megváltozott, hogy a kommunisták ma Nyugat-Európában egészen mások, mint valaha voltak, nem hajlandó az új típusú kommunista pártokkal hadakozni, hanem támadásait még mindig a már csak a képzeletében élő kommunistákra összpontosítja, ami szükségessé teszi a kommunista pártok taktikájának alkalmazkodását is ehhez a tényhez.

4) A demokratikus erők összefogásában a kommunistáknak számos problémával kell megbirkózniuk a szövetségeseikkel való viszonyban, és a szilárd szövetség létrehozása megköveteli a kommunisták meg a többi baloldali párt további átalakulását, mert a szövetség csak így lehet őszinte és fenntartás nélküli.

5) A választási csata lezajlása után várható a belső társadalmi harcok fellángolása már azért is, mert szertefoszlott az a remény, hogy a baloldal választások útján hatalomra kerül és megoldja a problémákat. Jellemző, sőt majdnem megdöbbentő adat: Franciaországban 200 gyár állott a munkások megszállása vagy bezárás előtt, és csak arra vártak, hogy a választási csata eldőljön. A baloldal valamennyi pártjának alkalmazkodnia kell ehhez az új helyzethez. A kommunistáknak tisztázniuk kell, hogy mennyiben folytatják a harc parlamenti formáját és a szak-szervezetekkel együtt mennyiben karolják fel a parlamenten kívüli harci

módszereket. De ugyanígy a viták egész sorának kell eldőlnie a többi baloldali párton belül is, hogy ennek eredményeként tisztázódjon: mi lesz a baloldali szövetség, a demokratikus erők összefogásának sorsa.

Bálint Béla: N°3.